Српској, код произвођача расада, из производних усјева, пољопривредних газдинстава и окућница

Биљке домаћини / Подручје	Парадајз, паприка, пасуљ, дуван и остале биљке домаћини
Република Српска	180
УКУПНО	180

Табела 4. Број узорака биљака домаћина за лабораторијско испитивање присуства TSWV, ToBRFV, ToCV, TICV, TOLCND и TMoV у Републици Српској узетих из производних усјева, пољопривредних газдинстава, окућница и јавних површина

Биљке домаћини / Штетни организам	Број узорака биљака домаћина
TSWV	20
ToBRFV	20
ToCV	20
TICV	20
TOLCND	20
TMoV	20
УКУПНО	120

Табела 5. Број службених узорака биљака домаћина из увоза и увозног сјемена у промету за лабораторијско испитивање присуства PepMV

Узорци	Број узорака биљака домаћина
Биљке домаћини	3

Табела 6. Број службених узорака биљака домаћина из увоза и увозног сјемена у промету за лабораторијско испитивање присуства ToBRFV

Узорци	Број узорака паприке и парадајза
Биљке домаћини	4

Табела 7. Број службених узорака биљака домаћина код произвођача расада и са мјеста промета расада за лабораторијско испитивање присуства TSWV, ToBRFV, ToCV, TICV, TOLCND и TMoV

Штетни организми	Број узорака биљака домаћина
TSWV	30
ToBRFV	26
ToCV	28
TICV	28
TOLCND	30
TMoV	30
УКУПНО	172

1183

С циљем унапређења и јачања међусобне сарадње у заштити дјеце од насиља, занемаривања и злостављања и координисаног одговора на спречавање насиља, занемаривања и злостављања:

Министарство просвјете и културе,

Министарство здравља и социјалне заштите,

Министарство унутрашњих послова и

Министарство породице, омладине и спорта у с а г л а ш а в а ј у

П Р О Т О К О Л

ЗА ЗАШТИТУ ДЈЕЦЕ ОД НАСИЉА, ЗАНЕМАРИВАЊА И ЗЛОСТАВЉАЊА

1. УВОД

Усљед динамике и феноменологије појаве насиља, занемаривања и злостављања у савременом друштву, убрзаног развоја и напретка савремених технологија, исказане потребе за јачом и ефективнијом међусекторском сарадњом и подршком, као и потребе за обједињавањем различитих протокола и опредијељености за спровођење одговорних политика социјалне контроле и бриге о дјеци, јавља се потреба да се изради протокол који ће омогућити ефикасније препознавање и поступање свих институција и појединаца у случају појаве нежељеног понашања.

Општа намјера израде Протокола за заштиту дјеце од насиља, занемаривања и злостављања (у даљем тексту: Протокол) је:

1) заштита најбољих интереса и права дјетета с циљем очувања дјететовог физичког и психичког здравља, опште добробити дјететовог сазријевања на путу стицања зрелости, спречавања неповољних услова социјализације који могу штетити интегритету и развоју дјететове личности и

2) унапређење међусекторске (и међуинституционалне) сарадње с циљем преузимања одговорне социјалне контроле републичких институција и установа, те правовремене и дјелотворне заштите дјечијих права и интереса усљед изложености дјеце насиљу, занемаривању и злостављању.

Протокол садржи сљедеће:

- у првом, уводном дијелу одређена је основна намјена постојања Протокола, те је указано на сложеност и различитост појавних облика насиља,

- у другом дијелу Протокола дефинисани су основни принципи на којима се заснива Протокол, а који се односе на права дјетета која се штите овим протоколом,

- трећи дио Протокола нуди одређења појаве насиља, његове врсте и специфичне типове с циљем разумијевања свеобухватности појаве насиља, занемаривања и злостављања дјеце,

- четврти дио Протокола представља обавезе надлежних институција у заштити дјеце од насиља, а у складу са њиховим прописаним надлежностима,

- пети дио односи се на међусекторску сарадњу и праћење примјене Протокола,

- шести дио Протокола односи се на потребу праћења појавних облика насиља, занемаривања и злостављања дјеце ради одговорног приступа и потребе креирања будућих политика заштите дјеце у Републици и

- седми дио уређује прелазне и завршне одредбе неопходне за примјену Протокола.

Према дефиницији Свјетске здравствене организације, насиље подразумијева намјерну употребу физичке силе или моћи, потенцијалне или стварне против себе, другог лица или против групе и заједнице, а која за посљедицу има или врло вјероватно има физичку повреду, смрт, психичке посљедице, недостатак развоја или депривацију. Према наведеној дефиницији разликују се три основна облика насиља, а то су: насиље усмјерено ка себи, насиље усмјерено ка другима (међуљудско насиље) и колективно насиље (насиље групе над појединцима). Насиље у основи представља шири појам од занемаривања и злостављања јер је само насиље у основи појмова занемаривања и злостављања.

Према дефиницији Комитета за права дјеце Уједињених нација насиље се дефинише као сваки облик понашања према дјетету које има за циљ повређивање или наношење бола, било физичког или психичког, запостављање и/или занемаривање дјетета, малтретирање и/или било који облик експлоатације дјетета, укључујући и сексуалну експлоатацију.

Међутим, сваки од основних облика насиља, занемаривања или злостављања треба да се сагледа у односу на своје специфичности у погледу садржаја и облика испољавања, контекста у којем се насиље појављује, релација између насилника и жртве, временског контекста, односно трајности насиља, очигледности, односно директивности (видљивости) насиља.

У оквиру основних облика насиља могу да се јаве специфичне врсте или типови насиља које се односе на сам манифест, односно начин (садржај и облик) испољавања насиља, а то су: физичко насиље, психичко насиље, сексу-

ално насиље и занемаривање. У односу на сам контекст у којем се дешава, насиље може да буде: вршњачко, породично, дигитално (електронско), насиље у школи. У односу на релације између насилника и жртве, као и у односу моћи или припадности различитим социјалним групама, можемо говорити о: насиљу одраслих над дјецом, насиљу дјеце над одраслим, насиљу међу дјецом, насиљу над дјецом са инвалидитетом, дјецом са посебним потребама, насиљу између групе над појединцем, појединца над групом или насиљу између група и другим врстама насиља. У односу на временски контекст дешавања насиља можемо говорити о различитом трајању насиља, односно о његовој учесталости и трајности, те отуда када говоримо о насиљу, занемаривању или злостављању карактеришемо га као повремено, понављајуће и трајно. Према појавности, односно видљивости у испољавању насиља, насиље обиљежавамо и као отворено или директивно (насиље које је видљиво посматрачима) и прикривено или индиректно насиље (насиље које је скривено, о којем се ћути или се не може сазнати док не наступе видљиве посљедице).

Сви изрази који су у овом протоколу дати у једном граматичком роду без дискриминације се односе и на мушки и на женски род.

Појам "родитељ" у смислу овог протокола односи се и на родитеље, али и старатеље као пружаоце посебне заштите малољетним лицима која немају родитељског старања.

1.1. Циљ Протокола

Примарна сврха Протокола је унапређење друштвене бриге и заштите дјеце у Републици Српској, те обезбјеђивање адекватне и правовремене помоћи у свим ситуацијама када је дијете изложено неком од облика насиља, занемаривања или злостављања.

Општи циљеви Протокола су:

- успостављање координисаног система бриге и заштите који омогућава препознавање насиља, занемаривања или злостављања,

- успостављање ефикасних процедура за заустављање насиља, занемаривања или злостављања дјеце и заштите од понављања,

- развијање одрживог модела информисања стручњака, дјеце, њихових родитеља и шире јавности о поступцима пријаве насиља и поступању у случају сумње да је дијете жртва насиља, занемаривања или злостављања и

- осигурање системских мјера за опоравак дјетета које је жртва и његов безбједан развој.

Специфични циљеви Протокола су:

- развијати и јачати мултидисциплинарни приступ у рјешавању проблема насиља, занемаривања или злостављања дјеце и помоћи дјеци,

- успоставити механизам праћења примјене Протокола,

- успоставити координисане процедуре за третман и опоравак дјеце жртава, праћење напретка, реинтеграцију и рехабилитацију дјеце и

- вршити континуирану процјену ризика стања и потреба дјетета у породици и васпитно-образовној установи, установи ученичког стандарда и установи социјалне заштите.

2. ПРИНЦИПИ НА КОЈИМА СЕ ЗАСНИВА ПРОТОКОЛ

У Републици Српској основна права дјетета дефинисана су Породичним законом ("Службени гласник Републике Српске", број 17/23), и то: право на живот, право на обезбјеђивање најбољих могућих услова за правилан развој, право на образовање, право на заштиту од незаконитог мијешања у његову приватност и породицу и право да тражи заштиту својих права пред надлежним органом. Протокол је заснован на основним принципима Конвенције о правима дјетета, а то су:

2.1. Право дјетета на живот, опстанак и развој

Право дјетета на живот, опстанак и развој је неотуђиво и темељно право сваког дјетета. Оно подразумијева обавезу сваке земље да створи претпоставке за безбједан и сигуран живот сваког дјетета, које укључује несметан физички, психички, духовни, морални и социјални развој.

2.2. Принцип најбољег интереса дјетета

Најбољи интерес дјетета је универзално начело које обухвата све аспекте дјечијег живота у свим ситуацијама и активностима које се односе на дијете. Примаран је у односу на интерес одраслих и утврђује се у односу на свако дијете, те се поштује принцип индивидуалности и може да има специфичне потребе у односу на његов актуелни развој. Такође захтијева и уважавање дјечије перспективе, односно његово мишљење, без обзира на узраст.

2.3. Принцип недискриминације

Принцип недискриминације осигурава да се поступци према дјеци у остварењу њихових права реализују без обзира на: пол, узраст, језик, расу, боју, етничко поријекло, национално поријекло, вјерску припадност, породични статус, економски статус, образовање, физичке способности, менталне способности, полну оријентацију, родни идентитет или било коју другу специфичност дјетета.

2.4. Право дјетета на учешће - партиципацију

Право дјетета на учешће - партиципацију је право на слободно изражавање властитог мишљења у складу са узрастом и зрелошћу, право да благовремено добије информације и обавјештења која су му потребна за заснивање властитог мишљења и да благовремено добије савјет о посљедицама могућег уважавања његовог мишљења, право да путем родитеља или старатеља буде информисано како је одлучено у поступку у којем је изразило своје мишљење, али и као дужност правосудних и управних органа да размотре да ли је дијете добило довољно информација да формира своје мишљење, да мишљењу дјетета посвете дужну пажњу у свим питањима која се тичу дјетета и у свим поступцима у којима се одлучује о правима и интересима дјетета, у складу са дјететовим годинама и зрелошћу.

2.5. Право дјетета на приватност

Интерес дјетета, односно његово право на приватност је изнад интереса јавности, односно права на информацију о догађају у којем је дијете жртва насиља, занемаривања и злостављања или када је дијете малољетни учинилац кривичних дјела. Јавности и медијима се не уступа (саопштава) њихов идентитет, нити други подаци који се могу довести у везу са идентитетом дјетета.

Сви поступци који укључују дјецу било да се воде пред правосудним или управним органима затворени су за јавност, а информације о дјетету чувају се као професионална и службена тајна.

3. ОДРЕЂЕЊЕ ПОЈМОВА НАСИЉА, ЗАНЕМАРИВАЊА И ЗЛОСТАВЉАЊА И ВРСТЕ НАСИЉА

3.1. Појмовно одређење

3.1.1. Насиље

Термин насиље у овом протоколу обухвата све облике наношења повреде и штете дјетету, иако се често овај термин користи као синоним за термин злостављање или занемаривање. Дјеца могу истовремено бити изложена различитим облицима насиља (физичком, психичком, сексуалном и другом) на различитим мјестима (породица, школа, друштвене мреже), од различитих лица (одраслих и дјеце, појединаца или група). Изузетно је важно да дјеца знају своја права која гарантују заштиту од насиља, како да насиље препознају, пријаве и потраже помоћ.

Сходно овоме, разликујемо специфичне врсте насиља које ће бити обухваћене овим протоколом: физичко, психичко, сексуално и занемаривање, док ће се као специфичне врсте насиља над дјецом објаснити вршњачко насиље и насиље над дјецом у дигиталном окружењу.

Заједничко обиљежје свих врста насиља над дјецом је да могу да оставе посљедице на ментално здравље. Наиме, све врсте насиља које укључују физичке повреде неминовно укључују емоционалне реакције, а које могу да проузрокују озбиљне проблеме у менталном здрављу и понашању и трају цијели живот. Дјеца могу истовремено

бити изложена различитим, односно комбинованим облицима насиља.

3.1.2. Занемаривање

Занемаривање подразумијева недостатак одговарајуће бриге и његе дјетета, односно пропуштање задовољења дјечијих потреба које могу битно утицати на дјететов физички и психички развој.

3.1.3. Злостављање

Термин злостављање има уже појмовно значење од термина насиља. Уз овај појам се обично везују облици насиља који се понављају, односно који имају континуитет или који имају тенденцију да се понове. Злостављање се дефинише као сваки облик физичког и/или психичког злостављања, сексуалног злостављања, занемаривања и немарног поступања или искоришћавања дјеце, што за посљедицу има стварну или потенцијалну опасност за дјететово здравље, преживљавање, развој или достојанство у контексту односа одговорности, повјерења и моћи. Термин злостављање у смислу овог протокола не користи се алтернативно термину насиља, већ се треба посматрати у смислу кривичног законодавства, сходно Кривичном законику Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", бр. 64/17, 15/21, 89/21 и 73/23).

3.2. Врсте насиља

3.2.1. Физичко насиље

Ово насиље укључује понашања у којим се примјењује физичка сила која има за циљ да дјетету нанесе бол, физичке повреде или смрт. Најчешћи примјери физичког насиља су: ударање, шутирање, гурање, шамарање, чупање, дављење, бацање, гађање, напад оружјем или оруђима, тровање, паљење, посипање течностима које могу нанијети дјеци повреду, везање, штипање, гребање, задавање угриза, али и ускраћивање хране, сна и слично.

Знакови или облици понашања код дјетета који могу да изазивају сумњу на физичко насиље, а на које треба обратити пажњу, јесу:

- ношење одјеће која покрива екстремитете и/или главу непримјерено временским приликама,

- избјегавање физичких игара са вршњацима (на примјер часови физичког и здравственог васпитања),

- одбијање да се пресвлачи у заједничким просторијама када је то уобичајено за другу дјецу,

- претјерана склоност агресији и физичком рјешавању конфликата са вршњацима,

- показивање модрица и повреда другој дјеци са неуобичајеним објашњенима,

- неуобичајено понашање дјетета у школи и мјестима гдје борави са другом дјецом у смислу претјераног трзања на звукове, претјерану реакцију на случајне или намјерне физичке контакте (додир, руковање, загрљај) и слично,

- склоност ка претјераном удовољавању ауторитетима, срамежљивост, повученост, али и хиперактивност, слабе социјалне вјештине, аутодеструктивно понашање и друго.

3.2.2. Психичко насиље

Односи се на радње и понашања према дјетету којима се проузрокује психичка бол и патња, изазивају емоције страха, неизвјесности, узнемиреност високог интензитета, као и осјећај понижености и дискриминације, а које код дјетета могу изазвати краткорочне или дугорочне проблеме у менталном здрављу и понашању.

Психичко насиље обухвата облике емоционалног злостављања, али му није синоним, већ има шире значење. Дакле, психичко насиље, у својој концептуалној дефиницији, може да обухвати облике емоционалног злостављања, социјалног злостављања и такозваног економског злостављања дјетета. У облик психичког насиља спадају све радње узнемиравања и прогањања дјетета, укључујући и сексуално узнемиравање.

Емоционално злостављање укључује понашања према дјеци као што су: пријетња физичким насиљем, манипулација, деградација и омаловажавање дјетета, вријеђање, застрашивање, називање погрдним именима, исмијавање, присиљавање дјетета на активности којих се боји и које нису друштвено прихватљиве, исмијавање дјететових потреба, стања и емоција, пријетња суицидом, излагање дјетета насиљу у породици или породичној заједници или другим трауматичним догађајима и околностима, коришћење и манипулација дјетета у случајевима развода родитеља или других конфликтних односа у породици или породичној заједници и друго.

Социјално злостављање дјетета представља искључивање дјетета из групе по било ком основу, довођење дјетета у неравноправну или неједнаку позицију фаворизовањем или потцјењивањем, изолацију дјетета, игнорисање дјететових социјалних потреба (за дружењем са вршњацима, контактима са породицом) и све што је у вези са ограничавањем слободе дјетета да се нормално развија.

Економско злостављање се често наводи као посебан облик угрожавања права и слободе који је регулисан кривичним законодавством, а обично се везује за економско угрожавање жена у породичној заједници, док код дјеце може да представља различите облике радне експлоатације дјеце или ускраћивања основних средстава за живот дјетету, што спада у облике занемаривања дјетета. С обзиром на начин како се извршава и какве посљедице код дјеце изазива, припада једном од облика психичког насиља над дјецом.

Дјеца често нису свјесна да трпе неки од облика психичког насиља; могу да функционишу и понашају се на уобичајен начин који ни у чему не одступа од вршњака. Такође показатељи психичког насиља могу лако да буду замијењени симптомима менталних поремећаја и стања, али им могу бити и окидач, због чега је у случају сумње потребно дијете упутити стручњацима у области заштите менталног здравља дјеце и адолесцената.

3.2.3. Сексуално насиље

Овај вид насиља представља сваку сексуалну активност са дјететом на начин да се користи сила или пријетња, или се злоупотребљава положај повјерења, ауторитета или утицаја над дјететом, или се злоупотребљава посебно рањива ситуација дјетета. Сексуално насиље укључује радње навођења, пријетње, завођења и манипулације дјетета, при чему добровољни пристанак дјетета на сексуалне активности није релевантан јер подразумијева несразмјеран однос дјетета и злостављача у односу на године, развој, моћ, знање и задовољење сексуалних потреба.

Сексуалним насиљем означавамо и радње и понашања према дјетету у којима не долази до контакта између жртве и злостављача као што су: излагање дјетета сексуалним садржајима (порнографском материјалу путем интернета, часописа или других медија), присуствовање дјетета сексуалним активностима, приморавање дјетета да се скида и додирује по интимним дјеловима тијела, давање сугестивних сексуалних коментара дјетету и друго. Сексуално злостављање је укључивање дјетета у сексуалну активност коју оно не схвата у потпуности, са којом није сагласно или за коју није развојно дорасло.

3.2.4. Занемаривање

Дјеца су често истовремено изложена различитим облицима занемаривања. Физичко занемаривање представља довођење дјетета у опасности које за посљедицу могу имати физичке повреде или смрт. Оно укључује и небригу за дјететове потребе за храном, сном, односно физиолошке потребе, укључујући и потребу за стабилношћу. Такође, укључује небригу одраслих за дјететово здравље, образовање и развој. Осим овога, значајно је нагласити и емоционално занемаривање које подразумијева низ радњи и понашања одраслих које за посљедицу код дјетета имају да се дијете осјећа одбачено, невољено, а препознају се као емоционална недоступност родитеља, игнорисање дјетета, недостатак подршке, њежности и слично.

3.3. Специфичне врсте насиља

3.3.1. Вршњачко насиље и насиље у школи

Када се било који тип насиља дешава међу дјецом истог или приближног календарског узраста, говоримо о

вршњачком насиљу. Када се насиље дешава међу дјецом различитог узраста, у којем је евидентна позиција моћи између старијег и млађег дјетета (на примјер насиље дјетета деветог разреда према дјетету другог разреда), тада не можемо говорити о вршњачком насиљу, већ говоримо о насиљу међу дјецом. Вршњачко насиље и насиље међу дјецом може да буде физичко, психичко, сексуално, директно или индиректно, а према учесталости може бити континуирано или повремено. Често се вршњачко насиље и насиље међу дјецом дешава у контексту школског живота. Међутим, то не значи да ће се насиље између дјеце или вршњака увијек испољити у просторијама школе. Насиље које се дешава у контексту школе је и насиље које се дешава у школском дворишту, на путу од школе до куће или вршњачко насиље које је индиректно и не уочава се према својој манифестацији, али се везује за контекст живота у школи (на примјер насиље у дигиталном окружењу између ученика у одјељењу које доводи до конфликтних односа у одјељењу). Свако насиље између ученика које може имати неповољан утицај на вршњачке односе у одјељењу, разреду или школи, на социјално-психолошку климу у школи, на реализацију наставних и ваннаставних активности тиче се живота и рада школе и представља насиље у школи или у вези са школским контекстом.

Супротно вршњачком насиљу, постоје посебни облици насиља у школи који нису вршњачки, као на примјер насиље наставника и других радника школе над учеником, ученика над наставником и другим радницима школе, родитеља над наставником и другим радницима школе и обрнуто. Оно се може испољавати у различитим облицима, директно или индиректно и у различитим временским трајањима. Дакле, насиље у школи није искључиво одређено школом као мјестом дешавања насилног понашања, већ је одређено интеракцијом између актера насиља у контексту живота и рада школе.

Посебна врста насиља која се често доводи у везу са вршњачким и насиљем у школи је силеџијство, малтретирање, угњетавање и кињење (енг bulling). Овај облик насиља најчешће подразумијева физичко или психичко насиље које појединац или мања група која има моћ (узрасно старији, физички надмоћнији, социјално вјештији, бројнији) испољава у дужем временском периоду према појединцима или групама које нису у могућности да се одбране или пруже отпор у ситуацији насиља. Карактеристичне ситуације су изнуђивање новца од других ученика, забрана уласка у просторије школе млађим или одређеним ученицима. Посљедица силеџијског понашања је дуготрајно нарушена потреба за сигурношћу дјеце која је основна људска потреба и без њеног задовољења ниједно дијете у школи не може да размишља о школским обавезама и школском постигнућу јер долази у школу са страхом од повреда, угњетавања и исмијавања.

Одреднице које су наведене за насиље у школи односе се и на установе ученичког стандарда.

3.3.2. Насиље над дјецом у дигиталном окружењу

Овај облик насиља је специфичан јер укључује неке од облика насиља уз употребу дигиталне технологије. Ради се о намјерном понашању усмјереном на дијете које могу чинити појединци или групе, одрасли или дјеца, а који могу бити познати или непознати, односно скривеног или лажног идентитета. По посљедицама убраја се у психичко насиље. Феноменолошки гледано ова врста насиља над дјецом је специфична из сљедећих разлога: није временски и просторно ограничена; постоји специфична интеракција између жртве и извршиоца; постоји вишеструка виктимизација жртве јер подразумијева изложеност широј публици; укључује анонимност, укључује могућност брзог и неконтролисаног ширења информација; обухвата велики број корисника - конзумената насилног садржаја; може да обухвати истовремено већи броја жртава. Најчешћи облик злоупотребе интернета и друштвених мрежа у односу на дјецу је сексуално узнемиравање или привлачење дјетета за сексуално искоришћавање, те вршњачко насиље на друштвеним мрежама које укључује поменуте елементе емоционалног и социјалног злостављања.

Насиље путем интернета познато под именом сајбербулинг (енгл. cyberbullying) чест је облик вршњачког насиља, а укључује различите манифестације које могу бити повезане и истовремене: напад на приватност, узнемиравање, ухођење, прогањање, подстицање мржње, вријеђање, омаловажавање, пријетње, уцјене, креирање лажног садржаја, монтирање фото и видео материјала и слично. Облик насиља над дјецом на интернету у којем се дјеца док су на друштвеним мрежама потичу да учествују у интеракцијама сексуалне природе, при чему их се често излаже нежељеним порнографским садржајима, назива се груминг (енгл. grooming). Ова врста насиља укључује различите радње (пријетње, уцјену, манипулацију, завођење и сл.) којима се дијете настоји припремити на стварни сексуални чин са одраслим лицем или учешће у производњи еротског материјала и материјала у којем је приказано сексуално злостављање дјеце.

Поред сајбербулинга и груминга, разликујемо:

- изложеност дјеце сексуалним садржајима за које се користи термин секстинг (енгл. sexting) представља изложеност дјеце експлицитним сексуалним садржајима који доводе до хиперстимулације дјеце, односно прераног сексуалног сазријевања дјеце. У овом облику често учествују сама дјеца шаљући између себе своје обнажене фотографије;

- изнуђивање сексуалних услуга од дјеце за које се користи термин сексторшн (енгл. sextortion) односи се на изнуђивање сексуалних услуга од дјеце пријетњом објављивања компромитујућих фотографија које је дијете раније послало;

- пренос уживо материјала сексуалног злостављања дјеце на интернету (лајв стрим: енгл. live stream) које се одвија уживо док се дијете злоставља испред веб-камере, а представља веома организовану радњу, гдје осим злостављача и организатора постоји лице које конзумира тај садржај за одређену новчану накнаду.

Рани знакови да је дијете потенцијална жртва насиља у дигиталном окружењу су:

- скрива екран, телефон, таблет,

- брзо се пребацује на другу интернет страницу,

- дјелује нервозно приликом коришћења рачунара, таблета или телефона,

- нервозно је када добије поруку на телефон или рачунар,

- проводи прилично много времена онлајн за рачунаром или телефоном,

- избјегава пријатеље, излазак напоље,

- отвара нове профиле на друштвеним мрежама,

- прима позиве непознатих лица,

- кући стижу пакети за које нема објашњења,

- школски успјех слаби, као и заинтересованост за школу и учење.

Наведена понашања дјетета не морају бити поуздан знак да је дијете жртва насиља у дигиталном окружењу. Такође, већина наведених понашања може бити знак и да је дијете насилно према другима у дигиталном окружењу. Како је већ наведено, превенција и сузбијање насиља над дјецом у дигиталном окружењу захтијева повећану информатичку писменост дјеце и њихових родитеља, као и васпитно-образовних радника.

4. ОБАВЕЗЕ НАДЛЕЖНИХ ИНСТИТУЦИЈА

4.1. Обавезе васпитно-образовних установа и установа ученичког стандарда

Овај протокол треба да сензибилише све запослене у васпитно-образовним установама и установама ученичког стандарда на појаве насиља над дјецом, те да их обавеже на предузимање мјера ради откривања и пријављивања проблема и одговарајуће помоћи дјетету.

Сви запослени у васпитно-образовним установама и установама ученичког стандарда дужни су предузимати

мјере заштите права дјетета, а да приликом сваког кршења тих права, посебно када се ради о различитим облицима насиља, занемаривања и злостављања над дјететом, поступе у складу са овим протоколом. Сваки запослени у васпитно-образовној установи и установи ученичког стандарда који предузме мјере заштите права дјетета у складу са овим протоколом дужан је да о предузетим мјерама сачини службену забиљешку и исту достави директору установе.

Стручне службе васпитно-образовне установе у којој се предузимају мјере заштите права дјетета у складу са овим протоколом ће:

- на основу стручне процјене, извршити савјетовање одјељења које дијете похађа с циљем стварања повољније социјалнопсихолошке климе у одјељењу за опоравак дјетета;

- дати препоруку одјељењском старјешини и другим наставницима о пружању подршке ученику у потреби, ученицима у одјељењу и родитељима ученика у одјељењу;

- на основу стручне процјене, случај размотрити у оквиру састанка Мултисекторског тима школе и израдити План бриге за дијете;

- Мултисекторски тим школе чини најмање седам сталних чланова (представници школе, органа старатељства, полиције, домова здравља, јединица локалне самоуправе) и повремени чланови. Стални чланови Тима школе су: директор школе, стручни сарадници, наставници, а повремени чланови су одјељењски старјешина, други наставници, представник установе ученичког стандарда, предсједник Савјета родитеља (или/и члан Савјета), предсједник Савјета ученика (или/и члан Савјета) и родитељи ученика. Мултисекторски тим (поједини чланови или цијели тим) укључује се у рад у ситуацијама када стручна служба и руководство школе процијене да им је потребна подршка стручњака и професионалаца из других установа јер подршка конкретном дјетету и породици превазилази надлежности и могућности школе;

- План бриге за дијете спроводити у континуитету, пратити спровођење Плана, по потреби га дорађивати и о спровођењу извјештавати на састанцима Мултисекторског тима школе док год постоји потреба дјетета за подршком и помоћи;

- сачинити службену забиљешку о свим предузетим активностима и

- у Образац за праћење појавних облика насиља, занемаривања и злостављања дјеце евидентирати податке.

4.1.1. Поступци запослених у васпитно-образовној установи и установи ученичког стандарда у случају сазнања, пријаве или сумње (или се дијете повјерило) да је дијете жртва физичког, сексуалног или психичког насиља и/или злостављања

- У случају сазнања или сумње (или се дијете повјерило) да је дијете жртва физичког, сексуалног или психичког насиља и/или злостављања обавијестити стручног сарадника који ће обавити разговор са дјететом.

Циљ разговора је пружити подршку дјетету, прикупити информације за даље поступање, пружити дјетету све релевантне информације и припремити дијете за разговор са надлежним органима уколико случај треба да се пријави. О разговору са дјететом сачињава се службена забиљешка и упознаје директор, те се даље поступа зависно од случаја:

а) уколико дијете наведе да извршитељи насиља и/или злостављања нису родитељи или старатељи, они се обавјештавају и упознају са мјерама које је установа дужна предузети, те установа врши процјену и доноси одлуку о начину реаговања (случај се рјешава у установи, случај рјешава установа у сарадњи са другим релевантним институцијама или се случај просљеђује надлежним службама),

б) уколико дијете саопшти да су извршитељи насиља и/или злостављања родитељи или старатељи или ако се сумња да јесу, позива се орган старатељства и полиција и

в) уколико постоји сазнање или сумња да је учинилац насиља и/или злостављања радник школе, школа одмах обавјештава родитеље и полицију;

- пријаву надлежним институцијама врши директор установе ако се пријава не односи на директора, а ако је пријављен директор, пријаву врши стручна служба;

- родитељима или старатељима дјетета које је жртва насиља и/или злостављања дати обавјештења о могућим облицима савјетодавне и стручне помоћи дјетету у установи и изван ње с циљем подршке и оснаживања дјетета за ублажавање посљедица и траума;

- уколико је дијете повријеђено у мјери која захтијева медицинску интервенцију или преглед или се према околностима случаја може претпоставити да су такве интервенције или прегледи потребни, одмах се позива служба хитне медицинске помоћи или на најбржи могући начин, који не штети здрављу дјетета, отпрати или осигура пратња дјетета до здравствене установе, те сачека препорука доктора медицине о даљњем поступању и долазак дјететових родитеља или старатеља. У пратњи дјетета у здравствену установу потребно је ради сигурности обезбиједити два лица из установе. О обезбјеђивању хитне медицинске помоћи и свим околностима потребно је сачинити службену забиљешку.

Претходно се односи на случајеве:

- када је дијете повријеђено у школи / установи ученичког стандарда и наступи крварење, губитак свијести или било која манифестација која захтијева хитну медицинску интервенцију и

- када дијете дође у школу / установу ученичког стандарда са видљивим повредама усљед којих му се погорша здравствено стање које захтијева медицинско збрињавање (жали се на јаку главобољу, долази до губитка свијести, непрестан нагон за повраћањем и слично),

- уколико је дијете свједок насиља и/или злостављања, потребно је предузети мјере ради помоћи дјетету свједоку насиља и/или злостављања и по потреби консултовати педијатра, специјалисту породичне медицине или стручњака центра за ментално здравље,

- уколико је, према сазнањима, насиље и/или злостављање над дјететом извршено од лица запосленог у васпитно-образовној установи или установи ученичког стандарда, установа је дужна покренути поступак утврђивања свих релевантних чињеница и околности ради утврђивања дисциплинске одговорности извршиоца, независно од одлуке надлежних органа о покретању и вођењу прекршајног или кривичног поступка против извршиоца.

4.1.2. Поступци запослених у васпитно-образовној установи и установи ученичког стандарда у случају сазнања, пријаве или сумње да је дијете жртва занемаривања

- Уколико се примијети, посумња или дијете само саопшти да се ради о занемаривању, а чије се посљедице код дјетета могу примијетити у његовом понашању, функционисању и изгледу, потребно је позвати оба родитеља ученика уколико се ради о потпуној породици или једног родитеља уколико се ради о непотпуној породици на разговор у стручну службу установе гдје разговор треба обавити са најмање два лица, од којих је најмање један стручни сарадник, и о томе сачинити службену забиљешку,

- уколико се родитељ није одазвао на позив васпитно-образовне установе или установе ученичког стандарда и није оправдао недолазак, потребно је обавијестити орган старатељства и тражити поступање и

- уколико су се родитељи одазвали позиву, али се након разговора не уочавају промјене у општем функционисању дјетета, такође треба обавијестити орган старатељства.

4.1.3. Поступци запослених у васпитно-образовној установи и установи ученичког стандарда у случају сазнања, пријаве или сумње о вршњачком насиљу

А) Уколико је дијете повријеђено у мјери која захтијева медицинску интервенцију или преглед, или се према околностима случаја може разумно претпоставити или посумњати да је потребна интервенција или преглед, потребно је:

- одмах позвати службу хитне помоћи или на најбржи могући начин, који не штети здрављу дјетета, отпратити дијете или осигурати пратњу дјетета од стране два лица до здравствене установе, те сачекати долазак дјететових родитеља или старатеља,

- обавијестити полицију и надлежни орган старатељства,

- обавијестити родитеље дјетета жртве насиља, упознати их са свим чињеницама и околностима које су до тада познате, те о активностима које ће бити предузете,

- обавијестити родитеље дјетета које је учинило насиље, упознати их са свим чињеницама и околностима које су до тада познате и о активностима које ће бити предузете,

- директор ће писану информацију о случају доставити Министарству просвјете и културе,

- дјетету жртви насиља пружити планску и континуирану савјетодавну и стручну помоћ и подршку док год за то постоји потреба,

- родитељима дјетета које је жртва вршњачког насиља дати обавјештења о могућим облицима савјетодавне и стручне помоћи дјетету у васпитно-образовној установи и установи ученичког стандарда и изван ње с циљем подршке и оснаживања дјетета те превазилажења трауматског доживљаја,

- родитеље дјетета које је учинило насиље позвати на укључивање у савјетодавну или стручну помоћ унутар установе или изван ње и обавијестити их о обавези васпитно-образовне установе и установе ученичког стандарда да случај пријави надлежном органу старатељства, полицији или другим надлежним институцијама,

- плански и континуирано радити са дјететом које је учинило насиље док год за то постоји потреба и

- плански и континуирано радити са дјецом која су заузимала улоге посматрача или помагача у случајевима насиља док год за тим постоји потреба.

Б) Уколико дијете није повријеђено у мјери која захтијева медицинску интервенцију или преглед, потребно је:

- по сазнању или пријави о насиљу обавити разговор са дјететом жртвом насиља на начин да се дјетету пружи подршка и прикупе информације за даље поступање и помоћ дјетету,

- обавијестити родитеље дјетета жртве насиља, упознати их са свим чињеницама и околностима које су до тада познате и обавијестити их о активностима које ће бити предузете,

- обавијестити родитеље дјетета које је учинило насиље, упознати их са свим чињеницама и околностима које су до тада познате и о активностима које ће бити предузете,

- сачинити службену забиљешку и обавијестити директора установе о случају и предузетим активностима,

- дјетету жртви насиља пружити планску и континуирану савјетодавну и стручну помоћ и подршку док год за то постоји потреба и о томе водити евиденцију,

- родитељима дјетета које је жртва вршњачког насиља дати обавјештења о могућим облицима савјетодавне и стручне помоћи дјетету у васпитно-образовној установи и установи ученичког стандарда и изван ње с циљем подршке и оснаживања дјетета,

- родитеље дјетета које је учинило насиље позвати на укључивање у савјетовање или стручну помоћ унутар установе или изван ње и обавијестити их о обавези васпитно-образовне установе и установе ученичког стандарда да случај пријави надлежном органу старатељства, полицији или другим надлежним институцијама и

- плански и континуирано радити са дјететом које је учинило насиље, као и са осталом дјецом која су заузимала улоге посматрача или помагача, а на основу стручне процјене и у складу са професионалном етиком док год за то постоји потреба.

4.1.4. Поступци запослених у васпитно-образовној установи и у установи ученичког стандарда у случају агресије усмјерене ка себи (самоповређивање и покушаји суицида код дјеце)

- У случају сумње или сазнања (или се дијете повјерило) да дијете агресију усмјерава ка себи, односно да се дијете самоповређује, да је исказало идеје и понашања која указују на суицид или да је покушало извршити суицид потребно је да стручна служба у сарадњи са одјељењским старјешином позове дијете на разговор;

- у случају да се дијете у моменту сазнања налази у високом ризику од самог извршења чина суицида потребно је хитно једно или више лица задужити да одмах обезбиједе сигурност друге дјеце, позову хитну медицинску помоћ, полицију, ватрогасце (у случају процијењене потребе), родитеље или старатеље дјетета. Без панике, наглих покрета и повишеног гласа прићи дјетету на пристојну удаљеност, сталоженим и мирним гласом дозвати дијете именом, изразити саосјећање и бригу за дијете, саопштити дјетету да сте ту да пружите подршку, а затим покренути разговор без осуде и критике, саслушати дијете, те га замолити да пође са вама да разговарате у сигурном и мирном простору;

- стручна служба и одјељењски старјешина обављају разговор са родитељима дјетета, упознају их са свим чињеницама и околностима, информишу о могућим узроцима дјететове агресије према себи, те информишу родитеље о активностима које ће бити предузете;

- дјетету које усмјерава агресију према себи пружити планску и континуирану савјетодавну и стручну помоћ и подршку док год за то постоји потреба и о истој водити евиденцију;

- стручна служба даје родитељима дјетета обавјештења о могућим облицима савјетодавне и стручне помоћи дјетету у васпитно-образовној установи и установи ученичког стандарда и изван ње с циљем подршке и оснаживања дјетета и

- обавијестити надлежни орган старатељства.

4.1.5. Ситуације у вези са насиљем над дјецом у васпитно-образовној установи и установи ученичког стандарда које захтијевају интервенцију полиције

Осим раније наведених ситуација гдје је обавезно позивање полиције, иста ће се позивати и у сљедећим ситуацијама:

а) у случају да дијете у установу донесе оружје или оруђе,

б) у случају да дијете школским прибором намјерно нанесе повреду себи или другом, а која захтијева медицинску интервенцију,

в) у случају да је дијете жртва вршњачког насиља у дигиталном окружењу гдје су изречене пријетње по живот или физичким повређивањем,

г) у случају да је дијете жртва сексуалног насиља,

д) у случају да дијете објављује и шаље вршњацима фотографије и слике узнемирујућег садржаја, снимке и фотографије гдје се приказује физичко или сексуално злостављање (дјеце и одраслих),

ђ) у случају сазнања или пријаве да дијете објављује (на било који начин) пријетње по живот или физичке повреде вршњацима, радницима школе или било ком другом лицу и

е) у случају крађе и вандализма унутар школског простора или простора ученичког дома.

У свим наведеним случајевима установа ће о томе сачинити извјештај о догађају.

4.2. Обавезе органа старатељства

У смислу Породичног закона орган старатељства је центар за социјални рад, односно орган јединице локалне самоуправе надлежан за послове социјалне заштите уколико одлуком надлежног органа јединице локалне самоуправе вршење ових послова није повјерено неком другом органу или организацији.

Овај протокол треба да оснажи и подстакне органе старатељства на унапређење бриге о дјеци предузимањем превентивних активности, али и њихове благовремене и ефикасне реакције уколико је до насиља већ дошло.

У свим случајевима када орган старатељства, од било кога и на било који начин, у свом раду (путем писане пријаве или путем телефона или усмено, сазнањем из медија или током поступка који се води пред органом старатељства или на други начин) сазна о насиљу над дјететом или има сумњу да је дијете жртва насиља или да је дијете учинило насиље, поступа у складу са својим надлежностима и овим протоколом.

Потребно је:

- по сазнању о насиљу над дјететом предузети све потребне мјере с циљем заустављања насиља, збрињавања дјетета и пружања одговарајуће помоћи и подршке;

- обавити разговор са дјететом на обазрив и дјетету прилагођен начин ради прикупљања свих релевантних информација о насиљу ради даљег поступка и о томе сачинити службени извјештај;

- пружити дјетету све неопходне информације о његовим правима и надлежностима органа старатељства ради бољег разумијевања ситуације у којој се налази;

- успоставити контакт са осталим органима и службама који могу помоћи у откривању чињеница у вези са почињеним насиљем, пријави насиља, помоћи опоравку дјетета ако се ради о трауматичном искуству;

- успоставити контакт са родитељима или старатељима дјетета и исте упознати са правима дјетета, њиховим правима, овлашћењима и поступању органа старатељства и мјерама и радњама које ће у даљњем поступку орган старатељства предузети, а које се односе, прије свега, на заштиту сигурности дјетета, његов смјештај и збрињавање изван породице:

а) сачинити социоанамнестичке податке о условима у којима дијете одраста, прибавити мишљење психолога, те сачинити индивидуални план подршке за дијете жртву насиља и

б) упутити родитеље или старатеље дјетета на остваривање права на бесплатну правну помоћ, остваривање права на здравствену заштиту, те подршку одговарајућег савјетовалишта;

- о почињеном насиљу извршити пријаву полицији, без обзира да ли је то већ урадила нека друга институција или појединац, те истима доставити све информације и околности о наведеном случају;

- након прикупљања свих потребних чињеница орган старатељства спроводи поступак ради остваривања права дјетета жртве насиља, у складу са законом који уређује област социјалне заштите и примјеном одговарајућих мјера породично-правне заштите према Породичном закону. У случају да је дијете учинилац насиља, орган старатељства поступа у складу са својим надлежностима у сарадњи са полицијом и тужилаштвом;

- у случају да је дијете жртва породичног насиља - директна или индиректна, орган старатељства ће, водећи рачуна о свим околностима случаја, изрећи одговарајуће мјере породично-правне заштите и надзирати њихово спровођење и постигнуте резултате, о чему ће сачинити одговарајући извјештај који укључује и мишљење дјетета о приликама у којим живи, а по потреби ће затражити и помоћ одговарајућих стручних служби и установа:

а) уколико изречена мјера не даје резултате, орган старатељства ће изречену мјеру, водећи рачуна о свим околностима и потребама, замијенити другом мјером,

б) уколико се ради о насиљу у породици које је извршио родитељ, орган старатељства ће, врло обазриво, водећи рачуна о најбољем интересу дјетета, размотрити све околности и поред мјера према родитељима (надзора над вршењем родитељског права, појачаног надзора над вршењем родитељског права, привременог издвајања дјетета из породице) иницирати одговарајуће поступке пред надлежним судом (одузимање родитељског права, изрицање заштитних мјера у смислу закона који регулише заштиту од насиља у породици). У свим поступцима потребно је обезбиједити партиципацију дјетета;

- у изузетно хитним случајевима, као што је предузимање мјера за отклањање непосредне опасности по живот и здравље дјетета, орган старатељства ће поступити по службеној дужности и усменим рјешењем ће изрећи одговарајуће мјере из своје надлежности, а ради тренутне заштите сигурности дјетета, о чему ће у року од осам дана донијети рјешење у писаном облику и доставити га странкама. Орган старатељства који је донио усмено рјешење може наредити његово извршење;

- орган старатељства учествује у раду Мултисекторског тима школе и на тај начин доприноси међусекторској сарадњи у заштити права дјетета;

- орган старатељства податке о насиљу региструје у Образац за праћење појавних облика насиља, занемаривања и злостављања дјеце.

Установе социјалне заштите за смјештај корисника и друге установе социјалне заштите у којима дјеца повремено бораве (дневни центри, савјетовалиште, прихватилиште) поступају у складу са одредбама овог протокола, и то у смислу предузимања свих мјера како би се насиље над дјететом зауставило, дијете збринуло и пружила му се одговарајућа помоћ и подршка, успоставио контакт са родитељима/старатељима дјетета те пријавило насиље над дјететом свим надлежним службама.

4.3. Обавезе здравствених установа

Здравствена установа дужна је, ради очувања физичког и психичког здравља дјетета, као и збрињавања физичких и психичких посљедица насиља, осигурати дјетету адекватну здравствену заштиту у складу са законом који уређује област здравствене заштите и овим протоколом.

У случају сумње да је повреда дјетета или његово здравствено стање посљедица насиља над дјететом, здравствени радник је дужан с посебном пажњом приступити прегледу ради прикупљања што више чињеница и околности у вези с повредом дјетета.

У свим случајевима сазнања о почињеном насиљу над дјететом здравствена установа - њено овлашћено лице поступа у складу са Протоколом:

- одмах по доласку дјетета у здравствену установу потребно је урадити детаљан здравствени преглед и установити да ли постоје повреде, евидентирати их и адекватно збринути. Евидентирати и да не постоје видљиве повреде, ако не постоје;

- документовати стање дјетета, евидентирати доступне податке о дјетету и пратиоцу. Евидентирати понашање дјетета и лица у чијој је пратњи дијете дошло, ако је релевантно. У случају сумње да је пратилац учинилац насиља, обавити преглед без пратиоца. У том случају обезбиједити присуство још једног здравственог радника (доктора или медицинске сестре/техничара). Навести објашњења дјетета или лица у чијој је пратњи дошло о начину настанка повреда. У случају да су повреде пријављене као насиље над дјететом или здравствени радник сумња да јесу, одмах треба обавијестити полицију;

- у случају сазнања или сумње да је учинилац насиља родитељ или старатељ, одмах позвати полицију и орган старатељства;

- уколико извршиоци насиља нису родитељи, након збрињавања евентуалних повреда треба их обавијестити о почињеном насиљу, те у сарадњи са родитељима, а на основу процијењеног психосоцијалног статуса дјетета, планирати третман опоравка дјетета;

- у сарадњи са родитељима и уз њихову сагласност, дијете по потреби упутити у Центар за ментално здравље;

- о свим случајевима насиља над дјететом одмах обавијестити орган старатељства ради преузимања мјера из његове надлежности и надлежну полицијску станицу;

- ако је дијете жртва насиља у породици, послије збрињавања дјетета, одређене мјере и активности према дјетету предузимати у сарадњи са органом старатељства;

- на тражење тужилаштава, здравствене установе су дужне одмах доставити сву документацију која је од значаја за разјашњење и доказивање насиља над дјететом;

- током свих медицинских поступака и радњи које се предузимају према дјетету водити рачуна о праву дјетета на приватност, праву дјетета на информацију и другим правима наведеним у овом протоколу с циљем најбољег интереса дјетета;

- у случају да дијете испољава трауматске реакције, нарочито при пријави или сумњи физичког или сексуалног насиља, одмах позвати стручњаке из области менталног здравља (психолог, психијатар) који треба да стабилизују дијете, припреме га за медицински преглед и пруже подршку;

- здравствене установе учествују у раду Мултисекторског тима школе, на тај начин доприносећи међусекторској сарадњи у заштити права дјетета;

- представници здравствених установа примарне здравствене заштите (по могућности представници органа старатељства или службе за заштиту менталног здравља уколико их јединица локалне самоуправе има) учествују у раду Мултисекторског тима школе, на тај начин доприносећи међусекторској сарадњи у заштити права дјетета, и

- здравствене установе податке о насиљу региструју у Образац за праћење појавних облика насиља, занемаривања и злостављања дјеце.

4.4. Полиција

Након сазнања да је извршено насиље над дјететом, да постоји сумња на насиље над дјететом и/или да је дијете учинилац насиља или запримања захтјева за пружање помоћи дјетету изложеном било којем облику насиља, полиција је обавезна, поред активности које предузима у складу са овлашћењима и дужностима из Кривичног законика Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", бр. 64/17, 15/21, 89/21 и 73/23), Закона о полицији и унутрашњим пословима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 57/16, 110/16, 58/19, 82/19 и 55/23), Закона о кривичном поступку Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", бр. 53/12, 91/17, 66/18 и 15/21), Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/10, 61/13 и 68/20) и Закона о прекршајима Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", бр. 63/14, 110/16, 100/17 и 90/23), заједно са осталим субјектима заштите, предузети све неопходне мјере и радње с циљем заштите и помоћи жртвама насиља над дјететом.

Одмах по сазнању да је извршено насиље над дјететом надлежна полицијска станица ће, без одлагања, упутити патролу полиције на мјесто догађаја ради пружања интервенције, тј. провјере пријаве или захтјева и тренутне заштите и пружања потребне помоћи дјетету спречавањем извршиоца у даљем насилничком понашању и здравственог збрињавања дјетета. Уколико патрола полиције на лицу мјеста утврди да постоје основи сумње да је извршено кривично дјело или прекршај, са елементима насиља, без одлагања ће о томе обавијестити дежурног полицијског службеника у полицијској станици, који ће на лице мјеста упутити полицијског службеника који располаже посебним знањима за рад са дјецом и малољетницима ради утврђивања чињеница, те прибављања података и доказа неопходних за вођење судског поступка.

Полиција ће прибавити податке и утврдити чињенице на начин којим ће се дјетету, за које је пријављено или се претпоставља да је жртва насиља, пружити могућност да изнесе све чињенице релевантне за утврђивање почињеног насиља. Посебно треба имати у виду информације које се тичу околности везаних за трајање, континуитет и начин почињеног насиља, те евентуално раније насиље над дјететом, а у складу са важећим законским прописима.

Полицијски службеници ће предузимање потребних мјера и радњи према дјетету обавезно вршити у присуству родитеља, осим ако су они извршиоци насиља. Уколико су родитељи извршиоци насиља или постоји основ сумње да јесу, мјере и радње предузимају се у присуству представника органа старатељства.

Ако учинилац насиља над дјететом легално посједује оружје, оно ће се привремено одузети ради спречавања могуће злоупотребе и покренути одговарајући поступак одузимања оружја.

У случају сазнања о илегалном посједовању оружја, предузеће се потребне мјере ради његовог проналажења, одузимања и пријављивања извршиоца и на ту околност.

Током поступања полицијски службеници су дужни на примјерен и јасан начин упознати родитеље, односно старатеље дјетета жртве насиља с њеним законским правима, те мјерама и радњама које ће у даљем поступању полиција предузети против извршиоца насиља, а које су посебно важне за заштиту дјетета.

У случају када је потребно дијете жртву насиља измјестити из средине у којој се насиље десило, мора се обавити разговор са дјететом, а полицијски службеник ће одмах затражити долазак и интервенцију надлежног органа старатељства ради предузимања мјера потребних за збрињавање и заштиту добробити дјетета.

По запримању обавјештења да је извршено насиље над дјететом полиција ће о томе одмах обавијестити надлежни орган старатељства и тужиоца за малољетнике ради пружања заштите жртви и предузимања мјера одговарајуће заштите из њихове надлежности.

О извршеном насиљу над дјететом, а на основу утврђених чињеница, полиција ће поднијети извјештај о извршеном кривичном дјелу тужилаштву, односно покренути прекршајни поступак пред судом за прекршаје ради утврђивања одговорности извршиоца.

Организационе јединице Министарства унутрашњих послова Републике Српске учествују у раду Мултисекторског тима школе, на тај начин доприносећи међусекторској сарадњи у заштити права дјетета.

Организационе јединице Министарства унутрашњих послова Републике Српске податке о насиљу региструју у Образац за праћење појавних облика насиља, занемаривања и злостављања дјеце.

4.5. Поступање приликом обавјештавања медија и јавности у случају појаве насиља, занемаривања и злостављања

Приликом обавјештавања медија и јавности о дјеци која су жртве насиља, занемаривања или злостављања, који су извршиоци или дјеца у ризику, препоруке за поступање су сљедеће:

А. при извјештавању о жртви или очевицу кривичног дјела не смије се открити идентитет дјетета жртве (ни директно, ни индиректно), укључујући мјесто пребивалишта, мјесто гдје се догађај десио и друге информације на основу којих се може претпоставити идентитет дјетета. Нарочито је деликатно откривати везу између извршиоца и жртве;

Б. при извјештавању о хуманитарним акцијама неопходно је заштити приватност и достојанство дјеце за коју се прикупља помоћ;

В. при извјештавању о несталој дјеци објављивање идентитета и других информација које могу помоћи у потрази оправдано је само док траје потрага за дјететом;

Г. при извјештавању о дјеци која су збринута у хранитељску породицу, усвојена или збринута у установу социјалне заштите или смјештена у дом за дјецу без родитељског старања или ђачке домове потребно је такође заштити идентитет дјеце;

Д. при извјештавању о дјеци којој су изречене кривичне санкције потребно је такође заштитити идентитет дјеце;

Ђ. извјештавање о несрећама, самоубиствима и породичним трагедијама захтијева придржавање највиших професионалних стандарда сваке струке, без улажења у мотиве појединачног случаја; фокус ставити на разумије-

вање догађаја, стручно објашњење појаве, а не конкретног догађаја, факторе ризика и доступне облике помоћи;

Е. извјештавање о насиљу међу дјецом може бити подстицај насиљу, због чега не треба никада иступати у јавности и говорити о конкретном догађају, већ увијек треба извјештавати о појави, стручном објашњењу појаве, факторима ризика и начинима превенције;

Ж. не уступати и објављивати фотографије мјеста догађаја које изазивају страх, невјерицу и ужасавање, као и фотографије на којима се велича насиље;

З. кад год је могуће, промовисати позитивне садржаје о дјеци, позитивне примјере, просоцијално понашање код дјеце, те истицати ресурсе који воде до таквог понашања јер позитивно поткрепљење има утицај на промјену понашања;

И. у случају насиља над дјецом, као и вршњачког насиља, не позивати на одговорност само једну страну (породица, школа, установа ученичког стандарда, орган старатељства и слично);

Ј. у случају насиља над дјецом не износити непровјерене информације и позивати се на заштићене, неименоване изворе;

К. не давати претпоставке, нестручне квалификације и дијагнозе, као и стручно мишљење на основу информација у медијима и јавности;

Л. увијек и у свим ситуацијама прибавити сагласност законских заступника дјетета за фотографисање и објављивање фотографија, при чему дијете треба да буде упознато о разлозима његовог појављивања у медијима или јавности;

Љ. стручњаци који иступају у јавност треба да се суздрже од квалификација и закључака о трендовима насиља над дјецом и пројекцијама, ако исти нису утемељени на чињеницама и ваљаним истраживањима, и

М. када са сигурношћу није могуће предвидјети посљедице које извјештавање може имати за дијете и његову породицу, треба извјештавати о појави, а не о конкретном догађају у којем је дијете учествовало.

5. МЕЂУСЕКТОРСКА САРАДЊА И ПРАЋЕЊЕ ПРИМЈЕНЕ ПРОТОКОЛА

А. Сви стручњаци који раде са дјецом или кроз своју професионалну дјелатност долазе у контакт са дјецом дужни су да међусобно сарађују, правовремено дијеле информације, врше стручни консензус и међусобно се савјетују, а све с циљем заштите права дјетета и његових најбољих интереса.

Б. Сви који долазе у контакт са дјецом треба да имају знања и вјештине у раду са дјецом и да се континуирано усавршавају и обучавају о појави насиља, занемаривања и злостављања дјеце, правима дјеце и начинима њихове заштите.

В. Сви на које се односи овај протокол дужни су одазвати се позивима полиције, предшколске установе, школе, установе ученичког стандарда, установе социјалне заштите и здравствене установе у сваком случају предузимања активности уколико дође до сазнања, пријаве или сумње о насиљу, занемаривању или злостављању дјетета.

Г. Све институције укључене у рјешавање конкретне пријаве насиља, занемаривања и злостављања обавјештавају школу коју ученик похађа о предузетим мјерама и активностима из њихових надлежности, а све с циљем пружања подршке и помоћи ученику.

Д. Ради праћења примјене овог протокола, формира се Тим за праћење примјене Протокола, а свака потписница именује по два члана Тима.

Ђ. Тимом за праћење примјене Протокола руководи представник Министарства породице, омладине и спорта.

Е. Тим за праћење примјене Протокола доноси Пословник о раду.

6. ПРАЋЕЊЕ ПОЈАВНИХ ОБЛИКА НАСИЉА, ЗАНЕМАРИВАЊА И ЗЛОСТАВЉАЊА ДЈЕЦЕ

А. Ради спровођења мјера заштите дјеце од насиља, занемаривања и злостављања у Републици Српској, као и одговорног приступа у праћењу појаве насиља и политика у креирању дјелотворних програма превенције, потписнице Протокола су у обавези да Тиму за праћење примјене Протокола мјесечно достављају обједињене податке о појави насиља, занемаривања и злостављања дјеце и да евидентирају сваку појаву насиља, занемаривања и злостављања дјеце на прописаном обрасцу.

Б. Тим за праћење примјене Протокола израдиће Образац за праћење појавних облика насиља, занемаривања и злостављања дјеце са упутством за попуњавање у року од 60 дана од потписивања овог протокола.

В. Обједињени подаци прикупљају се на основу образаца за праћење појавних облика насиља, занемаривања и злостављања дјеце и достављају надлежним министарствима на прописаној табели за евиденцију.

Г. Садржај обрасца се током времена може мијењати с циљем свеобухватнијег сагледавања појавних облика насиља, занемаривања и злостављања.

Д. Тим за праћење примјене Протокола ће на основу достављених података од министарстава потписника Протокола извршити обједињавање података, анализу и сачинити годишњи Извјештај о појавним облицима насиља, занемаривања и злостављања дјеце у Републици Српској најкасније до 15. марта текуће године за претходну годину, те Извјештај доставити Интерресорном тиму за јачање безбједности и спречавање насиља у основним и средњим школама и ђачким домовима у Републици Српској, који након разматрања исти доставља Влади Републике Српске на усвајање.

Ђ. Надлежна министарства су дужна обавијестити установе и организације у својој надлежности о Извјештају.

7. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

А. Рок за успостављање механизма праћења примјене Протокола и начина праћења појавних облика насиља, занемаривања и злостављања је једна календарска година од дана потписивања Протокола.

Б. Потписници протокола доставиће Министарству породице, омладине и спорта приједлог два члана Тима за праћење примјене Протокола у року од 15 дана од дана ступања на снагу Протокола, који ће се именовати рјешењем.

В. Тим за праћење примјене Протокола ће у року од 30 дана од дана именовања донијети Пословник о раду.

Г. Потписивањем овог протокола престају да важе Протокол о поступању у случају насиља, злостављања или занемаривања дјеце ("Службени гласник Републике Српске", број 82/13) и Протокол о поступању у случајевима вршњачког насиља међу дјецом и младима у васпитно-образовном систему Републике Српске од 26. марта 2019. године.

Д. Овај протокол објавиће се у "Службеном гласнику Републике Српске".

Број: 07.04/052-2611/24 1. априла 2024. године Бања Лука	Министарство просвјете и културе, **Жељка Стојичић**, с.р.
Број: 11/05-122-11/24 1. априла 2024. године Бања Лука	Министарство здравља и социјалне заштите. **Ален Шеранић**, др мед., с.р.
Број: С/М-020-85/24 1. априла 2024. године Бања Лука	Министарство унутрашњих послова, **Синиша Каран**, с.р.
Број: 20.01/020-1074/24 1. априла 2024. године Бања Лука	Министарство породице, омладине и спорта, **Селма Чабрић**, с.р.

1184

Министар просвјете и културе, на основу члана 76. став 2. Закона о републичкој управи ("Службени гласник Републике Српске", бр. 115/18, 111/21, 15/22, 56/22, 132/22 и 90/23) и члана 35. став 5, а у вези са чланом 38. став 2. тачка 3. Закона о библиотечко-информационој дјелатности